

NARODNA PROSVJETA

Mjesečnik za školstvo, književnost i prosvjetu.

GLASILO ISTOIMENOG UČITELJSKOG DRUŠTVA.

Izlazi svakog prvog u mjesecu. — Godišnja cijena 4 K. — Rukopisi se ne vraćaju.
Urednik ERNEST JELUŠIĆ.

Narodnoj Prosvjeti!

Spremaj mi se mila naša diko,
Kano Hristu tebi došo čas,
Spremaj mi se — kraj ti se naš svikô
I u njemu podigla si glas!
Jer bez tebe sirotani svi smo,
Bez tvog plama leđena nam grud,
Ko u sv'jetu širokom da nismo,
Ko da pustoš stare nam se svud.

S Učke stare sav naš kraj razmotri,
Dolja, gore i otoka broj,
Mnogom našem gorku suzu otri
Pa priteci, gdje te zovne koj.
E bi rod naš novom krenô stazom
Drugim kut se jur zametnu trag,
Da sve redom jednim teče jazom
I sve grije jedan zanos blag.

Polju silnom, plemenitom polju
Naoko se svuda širi gled,
Po njem traži sve si sreću bolju
Da na svakog dodje samo red!
Nek kućerak svaki nam zasine,
Dok sve bude samo jedan plam,
Pa da š njime stara tmina mine
I dom bude jednom svoj i sam.

Spremaj mi se mila naša diko
I vjenčanju tvome doć će dan,
Sve će uz te tko je tudjer nikô
Kome gruda ova naša stan;
Narod će ti pratiocem biti
Vodeći te cv'jetnom stazom svud,
Ponajljepše v'jence će ti viti
I kiticom okititi grud.

Sa vilinske Velebita gore
Pratit će vas skladni vila poj,
Od Osora duboko će more
Za vas smoći i biserak koj.
Nek se znade kako rod se budi,
Kako praga sve se drži svog,
Sv'jet će znati, da se dižu ljudi,
A uz takve stat će i sam Bog!

Ernest Jelušić

D 10
1984 C-46-B

Naš program.

Uvjereni smo, da će nas pitati ljudi, što mi to namjeravamo tom našom novinom? Zahtijevat će od nas iskrenu, mušku riječ o našem programu. Pa kad je već u modi, da se to unaprijed kaže, kad mi ne ćemo, da nas nitko sumnjiči, kad je nama do toga, da nas učiteljstvo, svećenstvo, ostala inteligencija i naš dobri puk potpomognu u našem poduzeću, mi, kano ljudi, koji imadu da uzgajaju iskrenu djecu, iskreno ćemo i govoriti.

U politiku se ne ćemo miješati. Hrvatski smo učitelji, hrvatsku krv uzgajamo i podučavamo, medju hrvatskim ljudima živimo i s njima ćemo čuvstvovati i raditi za narodnu prosvjetu

Naša novinica bit će ognjište, oko kojega će se sakupljati hrvatski učitelji Istre, da se naobrazu u svim granama znanja, koja su učitelju potrebna, da se usavrši u obučavanju pojedinih školskih predmeta, da smišljaju načine, kako bi naše dosadašnje kamene škole pjevanjem, gombanjem, prirodnim risanjem, ručnim radom i školskim šetnjama učinili ugodnim boravištem dječici našega puka. Naša novina će nastojati, da shodnim člancima osvaja srca našega naroda, da se malo više skrbi za škole, da dakle bolje nego dosada uznastoji oko uzgoja i obuke svojega poroda. U našem listu naći će mjesta učitelju mučenik za svoje jadovanke nad nezasluzenim patnjama; naš list imat će prostora, gdje će sretan učitelj prikazivati vesele zgođe svoje škole, da se kolegice i kolegi ugriju na suncu njegove sreće i zadovoljstva, da ne zapadnu u očaj, kad čuju i vide omalovaživanje i prezir ljudi, već da kano čelik ljudi, svjesni svojih dužnosti i svojih prava ustraju u svojem svetom zvanju. Našom novinom nastojat ćemo, da dignemo ugled učiteljstva, jer od ugleda našeg ponajviše odvisi i uspjeh naš na polju obuke i uzgoja. Uvršćivat ćemo u našu novinu shodne pjesme, crtice i pripovijesti, da nam novina ne bude pukom strukovno učiteljsko glasilo, već da u njemu nadju prikladna štiva i oni, koji nijesu učitelji. Ocjenivat ćemo i preporučivat nove pojave književne bilo znanstvene bilo beletristične. Našom novinom pobudjivat ćemo učitelje i učiteljice, da sakupljaju za naša školska društva i za zapuštene i bijedne učitelje i učiteljice.

Pisat ćemo oblikom dostojnim čovjeka — učitelja, a u polemike se ne ćemo miješati. Učiteljice, učitelji, svećenici i Vi svi, koji vruće želite, da nam se puk prosvjetli, dajte nam ruku pomoćnicu i srce, pa uz naš rad i Vašu pomoć, pomoći će nam i Bog!

Odbor učiteljskog društva „Narodna Prosvjeta“.

Predsjednik:	Podpredsjednik:	Tajnik:	Blagajnik:	Odbornik:
Josip Bačić	Vinko Šepić	Fran Barbalić	Fran Baf	Ivan Medvedić

Nešto o tvorbi množine muških imenica u štokavskom narječju.

U jeziku staroslov. ima posebna sklonidba osnova na — τ ($\check{\tau}$). Imenice su muškoga roda te nas i nehotice sjećaju imenica IV. sklonidbe u latinskom jeziku. Oblici su se takvih imenica u nekim padežima bitno razlikovali od oblika muških imenica sa nastavkom — τ/o — u nom. jednine (ili imenica bez nastavka u nom. jednine, kako školske gramatike pišu), u drugim su se pako posvema slagali s njima.

Već u najstarijim staroslov. spomenicima nailazimo na vrlo malen broj osnova — τ ($\check{\tau}$) prema ogromnoj množini osnova na — τ/o . Zato i nije nikakvo čudo, da je ta neznatna malina pod utjecajem analogije ogromne množine u toku vremena stala gubiti svoje osobite nastavke, da ih zamjeni dotičnim nastavcima osnova na — τ/o . Sigurno su dospješili taj prelaz u jednu ruku nekoji jednaki oblici, a u drugu isti rod jednih i drugih imenica, a za tim i to, što su se sve osnove na — τ ($\check{\tau}$), a i vrlo mnoge na — τ/o sastojale samo od jednoga sloga. Proces je naravno više vjekova trajao, dok se prvi oblici sasama ne izgubiše u drugim. Istina, oni se rasplinuše u ovima, ali ne bez nekog, rekli bismo, kompromisa, jer im narinuše nekoje svoje osobine. Ovamo ubrajamo između ostalog i nastavak — *ove* — za nom. množine, koji imadjahu u staroslov. jeziku iznajprije samo imenice muške na — τ ($\check{\tau}$), n. pr. *volove*, *dolove*, *domove* itd. Taj je nastavak prešao vrlo rano u staroslov. jeziku pod utjecajem svesilne analogije na muške imenice na — τ/o , kako čitamo u starim spomenicima. Iz njih jasno razabiremo, da to češće nailazimo na nastavak — *ove* — kod osnova na — τ/o (kao što i na ostale nekoje oblike osnova na — τ ($\check{\tau}$)), što je spomenik dohom nama bliži. Ali već staroslov. jezik nije sustao na tom putu: ta koji mu se drago jezik na tom svijetu razvija poput svakog organizma. Zato je i taj jezik dalje išao u težnji za posvemašnjim izjednačenjem obadviju deklinacija. Prema tome je stao polagano zamjenjivati krajni vokal — *e* — u karakterističnom nastavku — *ove* — sa nastavkom — *i* — za nom. množine muških osnova na — τ/o — pod utjecajem analogije. — Da se taj proces počeo vrlo rano razvijati, dokazom nam je između ostalog veoma rani glagolskim slovima napisani psaltir Sinaj-brda, staroslov. spomenik iz konca 10. ili početka 11. vijeka, u kojem čitamo *volovi*, *bogovi*, itd. prema *rabi*, *gradi* itd.

Iz staroslov. su perijoda našeg jezika prešla obadva nastavka — česti — *ove* — i rijetki — *ovi* — u starohrvatski jezik. U njem je naravno u toku vremena jače i jače preotimao mah ovaj nastavak nad onim, te je već u 16. vijeku običnije *bogovi* nego *bogove*.

Kad se taj nastavak gotovo generalizovao za sve muške imenice od jednoga sloga, a zahvatio donekle i muške imenice od dva sloga, morao je naravno preći i na imenice, koje se svršavaju na nepčane suglasnike (dakle na *j* i na sve tim slovom umekšane: *lj*, *nj*, *dj*, *dž*, *ć*, *č*, *š*, *ž*, *c*, [kad je postalo od grupe *kj*] te $r' = rj$, koje se još uvijek jasno čuje n. pr. u slovenskom jeziku: *gospodarja*, *glavarja*, a u českom jeziku postalo *ř*: *hospodař*, *Kramař* itd., dok je u današnjem štokavskom narječju gotovo sasama otvrdnulo). Iza tih je u slavenskim jezicima karakterističnih glasova morao prema njihovoj fizijologiji preći viši glas — *o* — u nastavku *ove* — *ovi* u niži — *e* —, dakle krajevi prema *bogovi*.

Da vidimo sada, koje imenice u današnjem štokavskom narječju tvore množinu pomoću nastavka — *ovi* ili *evi*.

Već iz onoga, što smo do sada spomenuli za staroslov. i starohrv. jezik, moći će svatko razabrati, da ne može očekivati, e bi svaka imenica muškoga roda bez nastavka

u nom. jednine (rectius sa nastavkom — *z/o*) rasla u množini, t. j. da bi dobivala ispred nastavka — *i* — umetak — *ov* ili *ev* —, jer se današnji jezik nije tako jako udaljio od staroslovenskog, a još manje od starohrvatskoga, ta razdoblje njegovu razvitku nije tako dugo. Prema tome ćemo lako razumjeti pravila o duljoj množini, koja su izrekli naučnjaci na temelju pučkog govora.

U prvom redu tvore dulju množinu imenice samo muškoga roda, koje u nom. jednine imaju samo jedan slog, dakle bogovi, gradovi, drugovi, miševi, krajevi, muževi itd. Ali dulji oblici ne istrijebiše sasvim kraćih, jer su pored onih gore i ovi, dakle bozi, gradi, družici, miši, kraji, muži itd., a da se značenje riječi ne mijenja. Taj se dvojak nastavak tako udomio, da bi se za riječi, koje imaju u nom. jednine samo jedan slog, moglo gotovo postaviti pravilo, da mogu u množini i rasti i ne rasti. Malo ih ima, koje bi imale samo kraći ili samo dulji oblik u množini. Tako n. pr. od riječi crv, konj, mrav, pas, prst, rak, vlas, zatim imenice vlastite Čeh, Grk, Prus, Rus, Vlah čuje se samo kraća množina; crvi, mravi, psi, Česi, Grei itd. Vrlo malo ima imenica, u kojih je dvojako značenje skopčano s dvojakim oblikom, dulji oblik ima preneseno značenje: zubovi (ono u puške, za što se zapinje kokot), hvatovi (posječena drva), kmetovi (mali narodni poglavari), snjegovi (velika sila snjega), ključevi (mjesto u vodi, gdje voda kao ključa i klobuke pravi), mjehovi (mješina, na koju se duše u orgulje ili u vatru), mrazovi (vrijeme jesensko), inače zubi, hvati, kmeti (seljaci, koji sjede na tuđoj zemlji) itd.

Manje ima imenica, koje su neobične s kratkim oblikom u množini; takve su: car, grob, pop, vò, top; govori se dakle ponajviše carevi, grobovi, popovi, volovi, topovi.

Tim se riječima približuju neke dvosložne imenice sa pomičnim — *a* — u nom. jednine. Osnova je dakle takvim imenicama jednosa. Zato ćemo lako razumjeti, da se bez promjene značenja povadjaju za prvima: čunak, čunk-a, čunkovi; jarac, jarac-a, jarčevi; jaram, jarm-a, jarmovi; kotao, kotl-a, kotlovi; orao, orl a, orlovi; otac, ote a, očevi; posao, posl-a, poslovi; sužanj, sužnj-a, sužnjevi; točak, točk-a, točkovi; trošak, trošk-a, troškovi; ugao, ugl-a, uglovi; žrvanj, žrvnj-a, žrvnjevi.

Ne trebamo osobito istaknuti, da sve te riječi mogu imati i kratku množinu uz isto značenje.

Za takvim dvosložnim imenicama, od kojih malen broj imaju i dulju množinu, povedoše se i druge neke dvosložne riječi bez pomičnoga *a* u nom. jednine. Ali kod tih je ona naravno još redja nego li kod onih. Primjera možemo navesti samo nekoliko: djeverovi, gavranovi, sokolovi, golubovi, labudovi, lišajevi, mjesecovi, vitezovi, stršljenovi, nerastovi, mjehurovi, kolutovi, jastrebovi, čardakovi, bumbarovi. Nu i od nekih izmedju tih imenica češće ćemo čuti kraću množinu.

Već iz rezultata našega članka možemo lako razabrati, da se dulja množina ne govori od riječi trosložnih i višesložnih bilo sa pomičnim — *a* — u nom. jednine, bilo bez njega, jezik dakle današnji nije još pokročio predaleko od starine svoje.

M. Z. grab
artia

Nešto o kvinkvenijima. Priopćio M.

Do godine 1888. pripadao je učiteljima prvi kvinkvenij iza deset godina službe, ali pokr. šk. zakon od 14. XII. 1888. br. 1 ex 1889. bilo ovo promijenjeno i određeno,

da i prvi kao i ostali kvinkveniji, računa se nakon prvih pet godina službe iza ispita osposobljenja. Najnoviji pako zakon od 9. X. 1901. br. 35 u § 27 određuje, da prvi kvinkvenij pripada svim učiteljima i učiteljicama providjenim svjedodžbom osposobljenja, koji pet godina služe neprekidno i dobrim uspjehom na kojoj javnoj školi u jednoj od zemalja zastupanih u carevinskom vijeću.

Ovim se zakonom znatno promijenio način podijeljivanja kvinkvenija: dočim se u prijašnjim zakonima izričito navadja „iza ispita osposobljenja“, u ovom je to zakonu ispušteno i traži se: pet godina neprekidne službe, dobar uspjeh u školi i posjed svjedodžbe osposobljenja. Pošto učitelj stupa odmah iza ispita zrelosti u javnu službu, stoga kvinkveniji računaju se danom nastupa službe, dakle i godine prije osposobljenja ubrajaju se u kvinkvenij.

Da se i godine prije ispita osposobljenja imaju računati po pomenutom zakonu u kvinkvenij, priznalo je c. kr. pokrajinsko školsko Vijeće i c. kr. Ministarstvo već u više slučajeva, a domalo slijedit će i odluka upravnog sudišta, jer je za oto jur određeno ročište i stranke su pozvane, a odluka upravnog sudišta bit će mjerodavna. Ali pitanje nastaje, kada se one godine imaju računati u kvinkvenij? Samo onda, kada kvinkvenij dozrije, dakle ne samo za prvi, nego za svaki kvinkvenij t. j. iza pete, desete, petnajste itd. godine službe. Tako su nekoji učitelji pitali, da im se popravi jur podijeljeni kvinkvenij, i da im se uračuna i godine pred ispitom osposobljenja. Naravski je, da su takve molbe bile odbite motivacijom, da je odluka o podijeljenom kvinkveniju postala pravomoćna. Vrijeme utoka proti odluci kvinkvenija ustanovljeno je na 60 dana iza uručbe, te su svi oni koji su primili ove ili prošle godine kvinkvenij, računajuć na godine prije ispita osposobljenja, a nisu pravodobno proti tomu uložili utok, izgubili za ovaj put pravo, da im budu uračunane i godine prije osposobljenja.

Rečeno je samo za ovaj put, a računat će im se i ove godine, čim im dozrije slijedeći kvinkvenij polak godina službe. Još ćemo navesti par konkrentnih slučajeva. Uzmimo A je stupio u službu 1. X. 1900., a ispit osposobljenja položio 1904.; njemu pripada prvi kvinkvenij 1. X. 1905.

B pako stupi u službu 1. X. 1887. a ispit je osposobljenja položio svibnja 1891. On je po zakonu od god. 1888. primio prvi kvinkvenij 1896., a drugi 1901. Ali njemu po zakonu od god. 1901. dozrio je treći kvinkvenij 1. X. 1902. i ako ga nije još tražio, može ga sada tražiti počam od 1. X. 1902.

U slučaju, da kvinkvenij još nije dozrio, a propustilo se pitati, da se ubroje godine prije ispita osposobljenja, mora se čekati da isti dozrije. Uzmimo N je stupio u službu 1. X. 1891., a god. 1894. položio je ispit osposobljenja. On je primio prvi kvinkvenij 1899., a drugi 1903. polak zakona od godine 1888. Pravodobno nije uložio utok proti ovoj odluci, koja je jur postala pravomoćnom, to on sada mora čekati do 1. X. 1906. i tako tražiti treći kvinkvenij, koji će mu biti podijeljen, ako se opstojeći zakom u to vrijeme ne promijeni. Svaki kvinkvenij je za sebe nešto posebnoga, te se može u isto vrijeme i više jih dobiti. Uzmimo učitelja, komu je kvinkvenij dozrio 1900. god., ali mu ga c. kr. školsko Vijeće budi radi kojeg uzroka obustavilo za pet godina, uzmimo do 1. XII. 1905., kojim danom zadobio je pravo na uživanje kvinkvenija. On 1. XII. 1905. ne traži samo prvi kvinkvenij, nego odmah prvi i drugi, jer njemu se broje nakon 10 godina javne službe dva kvinkvenija t. j. za svakih pet godina po jedan.

Pozdrav.

»I sjeme dat će ploda.«

Očekujem Te žudno, čedo dobe i dozrijetka! Ne ćeš doći u dvorove, stan naš je čedan. Ti ne zahtijevaš od nas, nego da ono, što imademo, dademo od srca, iz ljubavi. Zato dodji, posjeti svakoga od nas, nek te pridigne do one visine, do koje, kad dodješ: glas Tvoj okupit će nas; Tvoja nauka uzgojit se nas; sokoljenje Tvoje pobudjivat će nas na veći rad; bit ćemo uredna zadruga, koja će svojim radom i primjerom uzdići u svakoga člana pravi ponos, ugled će joj porasti, jer ćemo biti spremni, ne samo da palimo dolične krijesove božicama: Znanja, Prosvjete i Napretka, nego da odstranimo sve zapreke, koje nam priječe u našem radu za razvitak narodni. Imat ćeš, o nado, puno rada, prebrditi ćeš morati mnoge poteškoće, ali uz veliku marljivost i postojanost, uspjeh Tvoj bit će blagonosan, posljedice od zamašne vrijednosti po naš stališ. Ali, bit ćeš i naš odraz, s toga ćemo paziti, da bude čim ljepši, potpuniji. Bit ćeš čedo svoga vremena i okolnosti, prosuda neće biti teška za Te, jer će se sve u prilog Tebi uvažiti. Nek Te to ne razveseli, jer cilj Tvoj je drugi. Ne možeš se Ti dokoliti, jer na zastavi je geslo: „Rad za Prosvjetu i Slobodu“, pak nastoj, da se tomu odužiš; tomu posveti sve svoje sile. Bilo u sto dobrih čavosa!

Samotovanje.

Na osamljenom mjestu
Ko ptica rad se bavim,
Ko ruža medju trnjem
Samotan bujim, mavam.

Tad mojem oku svuda
Sve bujna zelen puca,
I krasna voća rumen
Med lišćem se svjetluca.

I svakog jutra ranim
Da motrim rujnu zoru,
Da ševe slušam pjesmu
I čarnu ječat goru.

A s neba kad noć pane
I zvijezde sjajne sinu,
Tad moja duša čuti
Ah! nebesku milinu.

Po bašći tada šećem,
O svojoj Istri sn'jevam,
Po bašći ruže berem
I uz to pjesme pjevam.

Nadan Zorin

O školskom vrtu. Fran Trampuž.

Već samo ime: „Školski vrt“ kaže nam veliku zadaću školskog vrta. Pedagogu je isti naučnim srestvom a svaki drugi smatra ga — uzornim vrtom. Ako ja o školskom vrtu govorim, mislim ja ovdje na školski vrt na selu. Taj služi više kao praktična

škola odrasloj djeci, kojoj učitelj na temelju prirodnopisa tumači najvažnije grane gospodarstva. Školski vrt u gradu služi više kao naučno srestvo kod tumačenja prirodoznanstva a odraslom seljaku u opće kao uzor gojenja i pomnožavanja korisnih mu bilina.

Zaista, na nijedan neće se način u nježnom djetinskom sreću uzbuditi tako lahko ljubav i zanimanje za različite biline i njihov život, nego ako se ih često dovede u uzorno uređeni školski vrt. Djeca nauče se kod obavljanja malenih radnja u školskom vrtu na red, te se počmu zanimati za sve što je dobro, lijepo i opće korisno,

Dobar će se dio djece kod toga početi zanimati i za razne gospodarske grane, te će se tako već kao dijete baviti umnim poljodjelstvom. A ovo će sigurno puno uplivati i na budući opći razvitak veoma zanemarenog našeg gospodarstva, jerbo možemo računati, da će većina današnjih učenika biti jednom poljodjelci a dobar dio učenika njima potpora.

Školski vrt upliva i na odrasle na način, da će se pomoću uzorno uređenog i dobro obradivanog školskog vrta, moći više od jednog seljaka predobiti za racijonalno gospodarstvo. Da odgovara školskoj svrsi, mora dakle vrt da bude „uzoran vrt“ u pravom smislu riječi, a time je mnogo zahtjevano. Doduše na neznatna srestva, koja su kod nas u Istri za podignuće i uzdržavanje školskih vrtova opredijeljena i obzirom na veoma nedostatnu gospodarsku naobrazbu, koju se može na našim učiteljištima samo postignuti, ne može se skoro od jednog učitelja što slična zahtijevati.

Nu i u drugim zemljama kao n. pr. u Štajerskoj, Doljnoj Austriji itd. nisu školski vrtovi i njihovi vrtlari (učitelji) u tom pogledu puno na boljem, a ipak nalazimo tamo školske vrtove, koji su u svakom pogledu uprav uzorni. Znak je to, da se dade uz dobru volju i pod težim odnošajima mnogo postignuti. Kod nas u Istri školskih vrtova ili ih u opće nema ili pak su u takvom stanju, da tog imena podnipošto ne zaslužuju. Da većina seoskih pučkih škola u Istri nema školskih vrtova i da ono malo što ih imade, nisu takovi kakovi bi morali biti, kriva su u prvom redu općinska zastupstva i mjesna školska vijeća, kojim je školski vrt deveta briga. Nikomu od općine ili mjesnog školskog vijeća ne pada na um, e bi se pobrinuo, da se tamo, gdje školskog vrta još nema, isti podigne. Nekoji se doista i na to odluču, kupe zemljište za školski vrt, al inače ni makac više dalje. Mniju, da su time već svoju dužnost učinili. O pokriću troškova kod uređenja vrta nitko i ne misli. Oni pako, koji su i u tom pogledu štogod učinili, zaborave, da treba i k uzdržavanju školskog vrta svake godine štogod doprinosati. Cijelu tu brigu pripuštaju tužnom učitelju, koji neka za ono par kruna, što mu obično zemaljsko školsko vijeće u tu svrhu doznači, podmiri sve troškove za nabavu orudja, sjemenja, gnoja i potrebitih radnika. Na taj se način sluči, da učitelj izgubi veselje i volju do školskog vrta i do gospodarstva u opće. Neoženjen učitelj zapusti jednostavno sve. A onaj, koji imade već obitelj, obradi zemljište, koje bi imalo služiti za školski vrt, onako po svoje, t. j. posije ili posadi naravski ono što mu najviše treba i što mu bolje isplati vlastiti trud i trošak. Imade pak više slučajeva, gdje bi učitelj uz veoma maleni trud i neznatan vlastiti trošak, sasvim lahko vrtlario. U tu svrhu nadje si prikladno zemljište a općina i školske oblasti išle bi mu kod toga svakako na ruku. Al drugi je posao ako se on ne miče. U takvim slučajevima, glede pomanjkanja školskih vrtova, pada dakako sva krivnja na učitelja samog. To doista nije po učitelja hvalevrijedno.

Ovoliko za one, koji su krivi, da je školsko vrtlarstvo u našoj Istri još tako zapušteno. — Drugom zgodom progovoriti ćemo o tome, kako bi se imali podizati i obrađivati školski vrtovi prema našim odnošajima.

Moje uspomene. Piše Josip.

Nikad neću zaboraviti, Ranimire, onoga trenutka, kad se s Tobom oprostih pod malenim, zapuštenim grobljem sjeverne Istre: Ti si morao udariti zapadnim, a ja južnim putem, oba prvokrat u učiteljsku službu. Pet godina življasko u društvu na naukama, Ti gospodsko dijete, a ja seljačko, istoga dana dovršismo maturu, u isti dan podjosmo u isti kraj, a sad se moramo rastaviti. Ne ćemo učiteljvati daleko, tri sata jedan od drugoga, a ipak nam bje teško da se rastavimo. Ti nijesi bio nježan s menom niti s drugima, ali onoga časa, kad se moradosmo oprostiti jedan de drugoga, kad Ti pružih ruku, pridržao si ju u svojoj, povukao me k sebi, približio mi lice na poljubac i oba plakasmo pod onim pustim grobljem: „Dodji četvrtak,“ reko si mi, a ja Tebi: „Piši odmah, i ja ću ti pisati.“ Rastadosmo se, Ti ode zapadnom cestom, a ja se spuštah u dolinu, pa onda popinji se s mojim pratiocem ružnim nogostupom. Ne zanimaše me ubava okolina, ja jedva isčekivah, da se popnem na vrh, otkle ću zagledati mjesto mojega prvoga učiteljvanja. Došav na vrh upitam pratioca, siromašnoga listonošu, gdje je Zmaganić? „Još moramo hodati pō sata,“ reče mi. Bivah sve to neustrpljivijim. „Evo, ono je Zmaganić!“ Pogledam smjerom, kojim mi pokaže teška ruka pratiočeva, i zagledam na ubavom brežuljku zvonik i crkvu, a oko nje do dvadesetak kuća, koje virahu između zelenih maslina. Na prvi pogled zavolih mjesto, gdje ću početi vršiti svetu svoju službu. Od veselja klikoh: „Lijepo mjestance, vrlo mi se sviđja!“ Starcu je to gotovo godilo, jer se nasmjehnu. Promatrajući gradić, koji mi se više nije gubio s vida, uronim u misli. Sad mi dolažahu na um redom sve one upute milog profesora, koji nam je u školi znao, kad god je to bilo shodno i umjesno, ulijevati u srce: „Učitelj naroda! Luč, koja svijetli drugim, sijač dobroga sjemena, tješitelj žalosnih, savjetnik, miritelj, ljubimac dječice i njihovih roditelja, strog, blag i učitelj.“ U meni se probudi ponos, dignuh visoko čelo. Sad sam tu! Učitelj ću biti! E, kako ću raditi na mojoj njivi! U duhu grljah dječicu, koju mi je Bog dao da uzgajam i podučavam, u duhu govorah s roditeljima: jednim hvaljah dijete, druge propitkivah o sinčiću, jednoga pitah za zdravlje djevojčice, drugoga opet karah, zašto ne šilje dijete u školu. Jedan mi učenik uči lijepo, drugi je malo tvrde glave; pomoći će Bog.

Pratioc me probudi iz moga snatrenja upitav me, otkle sam.

— Susjedi smo, prijatelju i tamo preko Učke mi je dom. I majku imam i oca i braće, a sada ću biti vaš. A molim vas, prijatelju, znadu li ljudi vaši, da će im učitelj doći?

— Znadu, odgovori mi pratioc.

— Vesele li mu se prijatelju?

— Hm, promrmlja, strah ih je, jer ste Hrvat; i plovani, koji je jučer došao, i on je Hrvat, a mi nismo Hrvati, eto, vidite.

— Bože dragi, ta vam rekoh, da mi je rodno mjesto samo ovdje preko Učke, da smo susjedi, a majka moja govori kao i vaša — ako je živa, ako je mrtva, Bog joj se smilovao. — Vi molite Očenaš kao i ja, zemljica, koju gaze i moje i vaše noge, dobra nam je zajednička majčica. Ona vama i mojim daje iz iste utrobe kapljicu vina, komad kruha, krumpir i pasulj, onda smo i mi braća, prava braća, čemu dakle, da me se bojite?

Starac se omekšao, pak će mi:

— Ne, ne, ne mislim ja onako, ali nekoji ljudi su kod nas čudni ljudi; htjeli bi da bude sve, kako će oni; no ja vidim, da ste vi dobri.

— Pa i vi ste dobri, znam ja, i Vaši ljudi su dobri, ja znam. Vidjet će te, da ćemo biti dobri i da ćemo u miru živjeti.

— Neka Bog da; ali nekoji su naši ljudi čudni ljudi.

Koračismo mučke komad puta; bijasmo već blizu gradića. Razpoznavao sam ljude i djecu, koja se kupila u hrpe. Starac zadje stranputice i za časak mi donese zreli grozd groždja:

— Uzmite! Iz moga je vinograda; bit ćete ožednili.

— Hvala vam, rekoh mu, i sa slašću pozobah taj prvi dar u mojem novom domu. Približismo se gradiću. Sretosmo po kojega čovjeka, koji mene onako ispod oka pogleda; onda povuče moga pratioca malko na stranu, pa ga upita za me, dok ja dalje polagano stupah. Ipak čuh riječi staroga pratioca, iz kojih razabrah, da sam mu omilio. Na vratima gradića stajala žena. Hvaljem Isus, pozdravim ju, a ona meni: Kod nas se veli: bon giorno!

— Bog vam dao, što god si želite, dobra ženo! Ali ona je ipak mrmrljala nešto za mnom.

Nastavit će se.

Češki jadi. Izvadak iz mog II. dnevnika.

Subota je. Ustanem se. Glava mi teška. Od čega? Ne znam za uzrok. U devet sati idem u školu. Moj je običaj da u školi stojim. Moram sjesti, jer ne mogu. Teško mi je i mučno. Htjedon se ustati, ali da! U želucu me nešto svija. Ne mogu uspravno stojati. Nekako izdržim do svršetka. Djeca otidju, a ja po svim četirima u svoj stan. Sestra me pogleda. „Što ti je?“ „Ne mogu“, jedva izgovorih. Pošao sam u krevet. Užasno! Ne mogu ležati. Još i to! Preko noći trpio sam strašne boli. Sestra kod mene plače. U osamljenom selu nema pomoći. Osam sam dana ležao a nikoga k meni. Deveti se dan otputim u grad k liječniku. Kažem mu sve. Veli on: „Vi imate upalu crvolikoga nastavka. Treba vam osobite njege. Čuvajte se i neidite u školu barem tri mjeseca.“ Učinim molbu za dopust. Biljega nemam. Radi toga učinim službeni izvještaj pa ga odašaljem.

Nakon nekoliko vremena dodje mi poziv, da se prikažem c. k. kot. liječniku. Podjem. Slabašan sam bio. Kažem mu sve. Pita, da li želim penziju. Ne, gospodine, jer imam samo 1 godinu definitivne službe. Napiše mi i on svjedodžbu. Preporučio mi osobito njegu i dijetu: mlijeko, juhu, jaja. Dodjem kući. Mlijeka ne dobiješ ni za lijek a juhu imadeš ako pošalješ koga u grad. Treba ti za kg. 1.36 K a donosiocu 1 K, ukupno 2 K 36 h. Ne ide, moram kući. Dopusta nema. Pišem iznovice. Dobijem poziv, da idem drugomu c. k. kot. liječniku da me pregleda, jer da sam premješten u drugi kotar. Majko, a ja trpim! Idem i tamo. Primi me za ruke: „Sie sind genug käftig.“ A boli me u želucu. Došlo mi na smjeh. Donapokon čujem, da mi je dopust istekao. Kad? Nisam ga ni primio. Obećaju mi drugi dopust, ali da moram čekati na svom službovnom mjestu. A ja, ni dva ni tri, otidjem svojim roditeljima i bez dopusta. Bio sam kod kuće dva mjeseca i pō. Dopusta nisam nikada dobio. Globu je platio otac, jer nisam biljegovao službeni izvještaj za dopust. Kad sam se za vrijeme holovanja potužio nekim našim o trpljenju,

dobacio je jedan, da mi nekoji učitelji rado ljenčarimo. Što češ više mučenice?! Gdje vam je duša? Dok si živ trpi, a kad prerano umreš, tek onda ti vjeruju. Rad bolesti sam se morao najposlije operirati. Je li vam to dostatni dokaz? Ne želim vam moga trpljenja. Ali svaka sila za vremena a Božja redom ide!

M.

O pitanju učiteljišta u Kastvu.

Draga braćo!

Kad smo ono u posljednjem zasjedanju našega društva, zabrinuti za opstanak i napredak našega budućega učiteljišta i odgoj naših budućih kolega, prihvatili bili jednoglasno resoluciju, da se hrv. učiteljište ne smjesti u Kastav, već u koje shodnije mjesto, pogodili smo misli i želje svih Hrvata i Slovenaca u Istri; da je pako tim našim postupkom povrijeđen ponos građana Kastva-grada, što možemo mi za to? Nama je do učiteljišta i do svestrane naobrazbe učitelja, a njima do problematične koristi za Kastav-grad. Mislite li, draga braćo, da tkogod o tom sumnja? Čemu dakle od sviju strana zahtjevate, da odbor reagira na pismo načelnika Općine Kastav, koje je nedavno tiskano razaslao novinama i pojedincima po Istri i izvan nje, i u kojem spominje samo naše društvo, kao da je ono jedino proti Kastvu, kao sjedištu učiteljišta? Mi ne ćemo da odgovaramo na ono pismo, a Vi ga, draga braćo, još jednom pročitajte, ako Vam se hoće, pak nam kažite, ne postupamo li mudro? Tà ono pismo krije u sebi odgovor tako jasan, košto je jasan proljetni dan. Ili biste htjeli odgovarati uvijek i svakome? Pustite Kastvu 20 hiljada ljudi i dobre komunikacije, a da smo mi našim postupkom postali smutljivci našega naroda i rušitelji sloge njegove, tko će nam to kazati od pametnih i nepristranih hrv. ljudi, osim možda nekoliko građana Kastva-grada? Ako smo mi smutljivci, onda su i oni još više, no mi ćemo ustvrditi, da nijesu ni oni ni mi. — Neka cvate dika Liburnije, a naše učiteljište nek se smjesti tamo, gdje će se moći svestrano uzgojiti pravi narodni učitelji. I time ćemo u našem glasilu za uvijek svršiti o toj stvari. Hrvatski učiteljski pozdrav Vam, braćo, i mir!

Odbor učiteljskoga društva „Narodna prosvjeta“

VJESNIK.

Hrvatsko učiteljište za Istru.

Nova godina donijet će našem narodu u Istri zlatnu jabuku: hrvatsko učiteljište. Kolika li će to blagodat biti za hrvatske učitelje, to znademo samo mi, koji smo se morali pripravljati za uzvišeno učiteljsko zvanje na njemačkom učiteljištu u Kopru. Čudno je ovo učiteljište. Hrvatski, slovenski i talijanski kandidati, kod nekih predmeta odijeljeni, podučavaju se zajedno njemačkim jezikom: u psihologiji, općoj i posebnoj didaktici, u povjesti pedagogike, u gospodarstvu, risanju, glazbi, tjelovježbi, kaligrafiji i u njemačkom jeziku, a u četvrtom tečaju i u općoj povjestnici. Teško bilo za profesore a još teže za učenike, Sad će svega toga nestati i dobro je, samo neka što prije.

U kojem od budućih brojeva donijet ćemo malko povjesti o koparskom učiteljištu.

Pravdna odluka.

C. kr. pokrajinsko školsko vijeće u Trstu sa svojom odlukom od 24. rujna 1905. javilo je svim školskim upraviteljstvima Primorja, da nije nužno u buduće ulagati biljegovane molbe u svrhu podijeljenja kvinkvenija, kako je to do sad bivalo, nego da ih uprava škole službeno zamoli putem svoga kotarekog škol. vijeća uz priloženje isprava, koje potkrepljuju učiteljevu molbu.

Toj staroj našoj pjesmi konačno se ipak udovoljilo?

Slučilo se ipak, da su nekoji učitelji prošle godine odaslali nebiljegovane molbe, pa su bili

globljeni i globu platili. Al se jedan nije držao one: plati pa šuti — no uložio utok na ured za odmjeru pristojba u Trstu. Taj je utok uvažio jer: »u nazočnom slučaju radi se o službenom dopisu ravnateljstva te škole sa pokrajim. škol. vijećem u Trstu.«

Sa time bit će u buduću učitelji na čistu.

Razdvojena kotarska učiteljska knjižnica.

Kotarsku učiteljsku knjižnicu u Kopru razdvojilo se, to se hrvatske i slovenske knjige već nalaze u hrv. školi u Buzetu, dočim su talijanske i njemačke ostale nadalje u Kopru. Jednom i drugom upravljaju dotični mjesni učitelji.

Učiteljska društva u Bosni.

Tamo postoje četiri učiteljska društva, koja idu sada zatim, da se svi ko braća skupe i stvore »Savez«. Kad smo i mi o tome nastojali, rekli su nekogi, da još nismo zrel. Mnijemo dakle, da će oni, koji su bili to rekli, već brzo dozrijeti, pa eto nas svih istarskih učitelja u jednom društvu. Dao Bog čim prije!

Uredjenje učiteljskih plaća.

U Dalmaciji rekbi, da će se već jednom nakon tolikog natezanja urediti učiteljske plaće. Sabor je zakon votirao, pa će valjda biti jednom sankcioniran. Želimo, da bi se već našoj braći ta želja ispunila.

Gorički je sabor prihvatio zakon, po kojem se učiteljima poboljšavaju njihove plaće. Hvala Bogu, da je jedared i na nje došao red.

Kranjski je sabor dozvolio 25 % povišenja plaće oženjenim učiteljima i udovicama i to već sa 1. prosinca 1905. Čim prije nastojat će se, da se urede stalne plaće. Ne bi bogme ni to nikakva sramota bila! Isto tako je odlučeno za učiteljice-udovice.

Škole na Cetinju.

Tamo postoji: četverorazredna muška škola sa 201 dijete i četverorazredna ženska, koja ima 73 učenice. Osim toga je četverorazredna gimnazija sa 251 djaka i djevojački zavod u kojem ima 90 pitomkinja i jošte dječiji vrt, koga polazi 97 djece.

Hrvatska i Istra.

U Hrvatskoj imade 600 učiteljica bez službe a kod nas 16 hiljada djece bez škole i učitelja. Bože dragi, što sve mora čovjek da čuje!

Poljodjelski tečajevi.

Dva poljodjelska tečaja za pučke učitelje obdržavat će se ove godine odlukom c. kr. ministarstva za nauk i bogoštovje na poljodjelskoj školi u Grmu (Kranjska). Prvi će biti u proljeću a drugi jeseni. Svaki tečaj trajat će 12 dana a obima moradu prisustvovati isti učitelji. Hvalevrijedno! Do nekoliko stoljeća bit će i u nas toga.

Pučki učitelj ministar.

Fridtjuf Berg bio je pučki učitelj, kasnije narodni zastupnik a sada bogme ministar bogoštovja i nastave a žena mu je učiteljica na djevojačkoj školi u Stockholmu. Kad joj je muž postao ministrom, nije htjela napustiti učiteljske službe, nego je rekla: »da je ministrova služba nestalna. Danas ju imaš a sutra ne, pa je najbolje, da ostanem na svom mjestu. Kada mi muž nebude više ministar, ne će mi trebati iznova stupiti u službu.«

Štrajk kao u Kranjskoj.

Bugarski učitelji bili su pozvani na službenu konferencu u Plevnu. Ovoj nisu pristupili a i neće, dok im vlada ne povisi plaće,

Kultura u Italiji.

Talijanski ministar bogoštovja i nastave odredio je istragu, koja bi imala pokazati, koliko analfabeta ima u Italiji. Kod toga se iskazalo, kako piše rimska »Patria«, kako su žalosni kulturni odnošaji tamo. U 69 pokrajina Italije nezna 60 % ljudi ni čitati ni pisati. Najviše analfabeta ima oko Palerma (62 $\frac{1}{2}$ %), u Sardinji (72 %) i u Kalabriji (78 %).

Položio ispit.

Josip Bačić, učitelj c. kr. pripravnice za učiteljišta u Pazinu, položio je mjeseca studenoga pred ispitnim povjerenstvom c. kr. učiteljišta u Kopru ispit za građanske škole iz prve skupine.

Našem vrijednom drugu i prijatelju iskrene čestitke!

Književnost.

Novi list.

U prvoj polovici siječnja počet će izlaziti u Malom Lošnju novi omladinski list »Mladi Istran« pod uredništvom Jos. A. Kraljića. Pretplata stoji za cijelu godinu K 1.50 a šilju se učiteljici Ivki Sušić. Srdačno pozdravljamo ovaj hvalevrijedni pothvat a list preporučamo pasci naših sudrugova a da ga opet ovi rasprostrane med svojom mladeži za koju je i napisan. Bilo sretno!

Zapamćenja fra Grge Martića.

Knjižara jugoslavenske akademije Gjure Trpinca izdala je knjigu: Fra Grge Martić: »Zapamćenja«. Knjiga je upravo izašla a cijena joj je K 1.60, poštom K 1.80. Na ovo znamenito djelo svraćamo pažnju naših čitatelja te ga preporučujemo.

Krvava Košulja.

Uspomene iz doline Raše od Vladimira Nazora, izdano u Puli u tiskari Josipa Krmpotić.

Sa drugih jur književnih radova poznati pjesnik V. Nazor, profesor hrvatske gimnazije u Pazinu

obdario našu književnost sa uglednom knjižicom pjesama u kojima je opjevao patnje i nevolje našeg naroda u dolini Raše. Cijena je knjizi sa poštarinom 60 para.

Preporučamo toplo ovo djelo.

Istarski pučki koledar za god. 1906.

Nakladom »Narodne tiskare« u Puli, izašao je lijepi ovaj koledar. Izim običajnog gradiva imade lijepe pripovijesti od Rikarda Katalinića Jeretova i Antuna Tentora. I seljak naći će tu gospodarskog gradiva a prama svrsi i malo proročanstva, kakva li će biti ta 1906. godina. Koledar je ugledno opremljen, stoji 40 para, poštom 10 više te se dobiva u »Narodnoj tiskari«, via Giulia, u Puli. Taj prvi istarski koledar preporučamo svima.

Kratki priručnik o glazbenoj teoriji za pjevače.

Ovu knjigu priredio je Dr. Ante Juvand, tajnik »Saveza hrvatskih pjevačkih društava«, te će dobro doći svakom pjevaču, da se u kratko pouči o glazbenoj teoriji, koju apsolutno mora znati svaki dobar pjevač.

Ročni zapisnik.

To je priručni koledar za učitelje sa imenikom pučkih škola i učiteljskog osoblja u Kranjskoj, Južnoj

Štajerskoj i Primorju. Iz Istre navedeni su koparski i voloski kotar. Sastavio ga je L. Jelenc a dobiva se kod »Zaveze učiteljskih društava« u Ljubljani.

Prinosi i milodari.

Za božićno drvce Družbinog Zabavišta u Pazinu, darovaše gg.:

Baćić Josip K 10.—; J. 58 para; Matanić Petar K 2.—; N. 40 para; Zgrablić Martin K 3.—; Marušić Valentin K 10.—; gospodja Dra. Baltića K 5.—; Nežić Karlo 20 para; Marčelja Ante i supruga K 10.—; Črnja Niko K 1.—; Bunc Ivan K 2.—; Gostinčar K 1.—; Jedrejčić K 1.—; N. N. 50 para; Dr. Kurelić K 10.—; Dr. Trinajstić K 10.—; Frankola Fran K 2.—; X^a. K 1.— Mučalo Ante K 1.—; Mandić Josip K 2.—; Marko Zović K 5.—; Piero i Hanzi K 7.—; Ivan Opašić 40 para; Buršić Ante 40 para; Corazza Gjurjo K 1.—; Stranić Ivan K 1.—; Mogorović Franja 40 para; Žic Margarita 50 para; Kurelić Matilde K 1.—; Stranić Marija 20 para; Rec Pijerina 60 para; Matanić Tereza K 1.—. — Čestita hvala svima!

Obavijest.

„Hrvatski pedagoški Zbor“ u Zagrebu i „Školska Matica“ u Ljubljani, dogovorno daju uzajamno knjige svojim članovima koji se prijave uz pô cijene, dakle: članovi knjiž. ped. Zbora primaju uz pô cijene knjige školske Matice, a članovi ove, dobivaju uz istu cijenu knjige ped. knjiž. Z b o r a.

Poziva se s toga sve članove ped. Zbora, upisane kod povjerenika Petra Matanića, ravn. učitelja u Pazinu, koji bi željeli primiti knjige školske Matice uz pola cijene t. j. za 2 K, da se kod istog prijave najkašnje do 15. siječnja 1906.

Vlasnik i izdavatelj: Učiteljsko društvo „Napodna Prosvjeta“. — Odgovorni upr. E. Jelušić.

